

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

Efter en vår och sommar med extrem torka och skogsbränder vet vi ännu inte hur hösten artar sig. Vi har dock några intressanta programpunkter att flagga för.

Årets seminarium helgen 15-16 september på S:t Sigfrids folkhögskola har titeln *Hederskultur kontra jämställdhet*. Ämnet är högaktuellt och nu i valtider har nästan alla politiska partier åsikter i frågan. Vårt seminarium kommer med hjälp av föreläsare belysa den här svåra problematiken ur olika aspekter. Se programmet för föreläsarnas namn!

Årets väckarklocka 2018 tilldelas riksorganisationen **GAPF** (Glöm aldrig Pela och Fadime). En representant för GAPF kommer att efter prisutdelningen hålla en öppen föreläsning under rubriken *Ett jämställt samhälle, fritt från hedersrelaterat våld och förtryck*.

Vi hoppas på ett stort antal deltagare! Program och anmälningsblankett till seminariet får ni med detta utskick av Bergsluft.

Välkomna till boksläpp!

29 augusti kl 18.00 bjuder vi in till boksläpp av *Norrullsligan* i lättläst version. Platsen är Det fria ordets hus i Växjö.

I år är det 110 år sedan Elin Wagners debutroman *Norrullsligan* publicerades. Nu finns detta lilla mästerverk om kvinnosolidaritet och kärleksbekymmer också i lättläst version, reviderad av författaren Cecilia Davidsson. Hon och Wägner-forskaren Peter Forsgren möts i ett samtal om *Norrullsligan* i original och lättläst.

Kaffe, cider och tillugg kommer att serveras. Alla är välkomna! / *Ann-Margreth Willebrand, ordförande*

Elin Wägner-dagen 2018

Årets firande av Elin Wägner-dagen på Bergs bygdegård inleddes med onödigt mycket dramatik. Vi hade glatt oss åt att möta Fatima Bremmer, författare till Augustvinnaren *Ett jävla solsken*, men när föredraget redan var annonserat i *Bergsluft* och affischen tryckt meddelade hennes förlag att hon fått förhinder. Problemet löstes genom att bjuda in Linda Fagerström från Linnéuniversitetet att tala om ett spännande ämne:

”Rösträttens garderob”. Men hon blev sjuk under natten och var inte med på tåget när hon skulle hämtas. Allt annat var klart – borden dukade, kaffet var kokt och ostkakorna på värmning – men efter några minuters förskräckt tystnad satte vi igång med att förbereda ett alternativt program.

Ämnet *Ester Blenda Nordström* höll vi fast vid och inledde med att visa en utmärkt TV-intervju med Fatima Bremmer. Därefter berättade Peter Forsgren om Elin vänskap med Ester Blenda. Med hjälp av en kunnig och intresserad publik, som både kom med frågor och berättade anekdoter, kunde vi fylla vår programtid med ett bra innehåll som uppskattades av deltagarna.

Sedan följde sedvanliga årsmötesförhandlingar. Ett par förändringar blev det i styrelsen. *Barbro Andersson* avgick och avtackades för allt arbete hon lagt ner på arbetet med vår hemsida. En ny ledamot kunde vi hälsa välkommen, *Marie Eriksson*, historiker och lektor i socialt arbete vid Linnéuniversitetet.

Birgitta Hansson avtackades också eftersom hon valde att avgå ur valberedningen och ersattes av *Anita Liepe*. På vår hemsida kan ni se styrelsen i sin helhet.
/ AMW

Vandra med Börje

En av Elin Wägner-dagarnas höjdpunkter har år efter år varit vandringen med Börje Svensson efter lunch. Alltid med olika teman. Här berättar han själv hur han kom i kontakt med Elin Wägner.

Första gången jag på allvar kom i kontakt med Elin Wagners tankegångar var 1972 då jag praktiserade som lärarkandidat i Lammhult. Vid ett tillfälle blev jag hembjuden till Karin och Robert Owen. Karin var lärare på skolan och Robert journalist. De hade också bjudit in Flory Gate för att vi skulle diskutera miljöfrågor. Naturligtvis drog Flory in Elin Wägner i resonemangen och på så vis fick jag på allvar kännedom om henne.

Nästa ”fördjupning” i Elin Wagners tankar var 1980 då jag började på S:t Sigfrids folkhögskola och lärde känna Britt Mossberg, Stefan Edman och Karl-Fredrik Bernander. Under Stefans ledning fick jag en rejäl genomgång av tankarna i *Fred med jorden*. Tillsammans

med elever och Britt besökte jag Flory i Rösås. År 1982 var jag inblandad i kortkursen "Tusen år i Småland", där jag hade hand om *Fred med jorden*. Karl-Fredrik talade om diktaren Elin Wägner och nuvarande rektorn för Linnéuniversitetet, Peter Aronsson, ansvarade för programpunkten "Ur Smålands historia". Samtidigt pågick kursen "Elin Wägner-dagar". Det bör ha varit där som Ulla Isaksson och Erik Hjalmar Linder deltog.

Sedan åtminstone 1992 har jag varit med på Elin Wägner-sällskapets hösthelger och lett naturpromenader. Detta utom 2016 då en trädguide för "självvandring" tagits fram, tyvärr hade en hel del fel insmugit sig och 2017 var jag tillbaka. Under årens lopp har jag läst alla Elin Wägners böcker. Några av mina favoriter är *Tusen år i Småland*, *Fred med jorden* och *Väckarklocka*. / Börje Svensson

Sommaren på Lilla Björka

Skolbesök. Det är så roligt att fler och fler skolor med engagerade lärare väljer att besöka Lilla Björka! Sommaren inleddes 4 juni med besök av årskurs 9 från Fagrabäcksskolan.

För tredje året kom rektor och alla lärare i Elin Wägnerskolan i Växjö till Lilla Björka för läsårets kick-off: Catherine Westling spelade "Föregångerskan" på sommarverandan den 15/8. Pjäsen hade premiär med Regionteatern hösten 2017 och har turnerat i Sverige. Huvudpersonen är Gulli Petrini, en av de kvinnor som reste land och rike runt för att agitera och samla in namnunderskrifter för kvinnlig rösträtt.

Andra intressanta besökare. 19 juni kom konstnären Åsa Elzén från Berlin för ett första besök på Lilla Björka. Hennes verk på Bie biennial (nära Katrineholm) heter *Medan jag försöker bli bekant med Fredrika tänker jag jämt på dej* och bygger på brev som Elin Wägner skrev till bl.a. Klara Johansson och Flory Gate medan hon kämpade med att skriva en biografi över Fredrika Bremer. Läs mer på www.biebiennial.se.

24 maj var Katarina Bonnevier och Gunilla Edemo, Riksteaterns dramaturger på besök. De skriver manus till "Väckarklocka" – en jubileumsföreställning med premiär 2 februari 2019 i Växjö.

29 juli kom det sedan två år inbokade *studiebesöket från Australien*. 26 litteraturintresserade australiensare i mogen ålder fick en presentation av Elin Wägners verk och betydelse, en rundvandring på Lilla Björka, besök i Maria Ahl-Zaniers ateljé och slutligen lunch i form av en "rundgång" (variant på landgång), och hembakat. De var nöjda och vi som guidade var också glada och uppgiggade. Nästa år kommer ett nytt gäng.

Vistelsestipendiater från Det Fria ordets hus: *Eva Tea Lundberg*, *Amanda Cardell*, *Matilda Södergran*, *Ylva Mårtens* och den franska författaren *Anne Delaflotte Mehdevi* i samarbete med Association Culturel Provence Suède.

Sommarens utställningar.

Huvudutställningen i vardagsrum och matsal var målningar av Sven Ljungberg: *Man måste säga vad man tycker annars brinner man upp inifrån*. En blandning av vackra porträtt och målningar som avspeglar hans sociala patos.

I Vannis rum fanns några av arkitekt Carl Bergstens originalritningar till Lilla Björka: *God is in the details*. Vi var också glada över att vi fick låna och visa en av hans stolar till en restaurang i Norrköping.

Odysseus irrfärder slingrade sig runt väggarna i sovrummet. 10 verk som broderats av 10 Broderihäxor, en grupp i Stockholm. Utställningen hade varit i Aten på våren.

Sommarkvällar på Lilla Björka.

11 juni kunde vi lyssna till Thage G. Petersons föredrag om sina personliga minnen av samtal och vandringar med Elin Wägner. Andra delen av hans föredrag handlade om freden, ett klart, koncentrerat och mycket engagerat tal om en av Elin Wägners viktigaste frågor.

Brita-Stina Jonason och Åsa Molde

18 juni hade vi krigskirurgen Åsa Molde på besök. Hon har i många år och på många platser arbetat för Röda korset som kirurg och utbildare av militärläkare bland annat. Hennes inledning om att mötet mellan människor är den mest stabila grunden att bygga framtiden på fick en oväntad illustration när hennes småskollärlarinna befann sig bland publiken.

8 augusti kom *Birger Schlaug*, som är mycket kunnig i Elin Wägners verk. Han har vid flera tillfällen sagt att det var *Väckarklocka* som fick honom att engagera sig i miljöpolitiken. I sin blogg har han recenserat alla Elin Wägners verk: schlaug.blogspot.com / Birgitta Hansson

Åsa-Hanna som film

Det är 100 år sedan *Åsa-Hanna* utkom och i maj visades filmen om Åsa-Hanna på Cinemateket i Stockholm. Det var en sällsynt visning eftersom filmen endast finns på 35 mm och inte har digitaliserats än.

Flera författare intresserade sig för det nya mediet i filmens barndom, bland andra Selma Lagerlöf. Elin Wägner hade kopplingar till filmen både som manusförfattare och romanförfattare, vars böcker blev film. Mest känd är stumfilmen "Norrtullsligan" från 1923. "Vändkorset" (1935) blev film 1944 och 1974 blev "Kvarteret Oron" (1919) en tv-serie, efter manus av Margareta Strömstedt.

Manus till *Åsa-Hanna* skrevs av Elin Wägners vän Bang, Barbro Alving (1909-1987), rikskänd som utrikes- och krigsreporter för Dagens Nyheter. Bang hade läst romanen som tonåring och kände igen sig i romanpersonen. Inspelningen av *Åsa-Hanna* påbörjades i slutet av augusti 1945 och avslutades i februari 1946. Filmen spelades in på plats i Norshult nära Växjö och i Europafilms ateljéer i Sundbyberg.

Elin Wägner var verksam som redaktionssekreterare på Idun 1911-16 men när hon skrev *Åsa-Hanna* var hon författare på heltid – bland annat arbetade hon på romanen under en semesterresa med Ester Blenda Nordström. Efter sina storstadsromaner *Norrtullsligan* och *Pennskaftet* kan det förefalla märkligt att en kosmopolitisk person som Elin Wägner plötsligt låter sin roman utspelas i småländsk bondemiljö. Medan kampen kring kvinnlig rösträtt fortfarande pågick för fullt hade kvinnornas internationella kamp för fred misslyckats. Första världskriget var ett faktum. *Åsa-Hanna* kan tolkas som en uppmaning till kvinnorna att ta ställning och att ta ansvar över sina egna liv.

I filmens programblad förklarar Elin Wägner för biopubliken varför filmversionen skiljer sig från romanen: "I boken är Åsa-Hannas man Franse en figur som /.../ mest är till för att göra Åsa-Hannas moraliska nederlag så bittert och hennes seger så stor som möjligt. /.../ I boken är han samma typ in till slutet /.../. Men när Aino Taube som Åsa-Hanna hade en sådan medspelare som Edvin Adolphson, hade man ju fått en människa att göra med, som man inte kunde försumma. Filmens logik krävde att man redovisade för hur det gick med dem båda två. Så måste filmen ta ett steg längre än boken."

Det är tidstypiskt hur *Åsa-Hannas* make Frans gestaltas rent visuellt. Med inte ett enda ord kallas han för "tattare" i filmen men hans drag och hans "mörka" utseende, anspelar på den stereotypa framställningen av tattare i svensk 1930- och 1940-talsfilm.

I filmens berättelse utgör tattare och andra minoriteter ofta ett hot mot det trygga, ärliga bysamhället och det största och mest allvarliga hotet är deras begär på byns kvinnor. Detta kan tolkas som ett led i det

nya Folkhemsbygget med sin idé om att utplåna klassmotsatserna. I stället för klass, den stora kategorin inom arbetarrörelsen blir det nu etnicitet, som markerar skillnaden mellan svenskarna – mellan dem som får tillhöra Folkhemmet

och de som får stanna utanför. Tattare gestaltas som mörkhåriga, bär ofta mustasch, är smutsiga och har yrken som hästslaktare eller knivslipare. De skildras som småkriminella och ett hot för den svenska goda moralen.

En sådan representation av tattare har varit återkommande inom svensk film t.o.m. 1940-talet och det är därför som *Åsa-Hanna* är en referens till denna bildtradition. Filmen behöver inte alls nämna ordet *tattare* för att den samtida publiken skulle se Franse utifrån denna tradition.

Så skriver t.ex. Ellen Liliedahl i sin recension i *Svenska Dagbladet* om den "opålitlige Franse, handelsmannen med tattarblod", och hon fortsätter: "Det gnistrar omkring denne virile skojare med det snabba, falska flinet och den farliga mörka glimten i ögat, han är som en krutdurk som kan springa i luften när som helst."

Åsa-Hanna hade Sverigepremiär den 18 mars 1946 både i Malmö på Rio och i Växjö på Saga. Filmen fick överlag bra recensioner i dagspressen. Särskilt Aino Taube berömdes. Bangs filmmanus gjorde Elin Wägners roman rättvisa, tyckte många recensenter. En av de få undantagen till den positiva kritikerkören var Robin Hood (Bengt Idestam-Almquist) som menade att den "Elin Wägnerska helheten är upplöst" och att "kontinuiteten är ryckig". Också kritisk var en recensent i *Ny Dag* som mest tyckte att det var ett "tjoande, svärjande och skrikande som man befarar ska spränga högtalarna."

I *BLM* skrev Jolo (Jan-Olof Olsson) entusiastiskt att filmen lyckas höja sig över mängden av allmogedramer som biograferna översvämmats av. Istället har filmen "smittats av Elin Wägners klarögd realism och närhet till jorden och människorna och hennes kvinnliga klokhet och underfundiga humor har envist trängt sig med, den också. Filmatiseringar av hennes böcker tycks inte kunna undgå att få något friskt och fräscht över sig, något nytt och äkta." / *Dagmar Brunow*

Sveriges modernaste kvinna

En ny Selma Lagerlöf-biografi har just kommit ut. Författaren är Anna Nordlund i samarbete med fotografen Bengt Wanselius.

Selma Lagerlöf – Sveriges modernaste kvinna är den mest bildrika biografi som har getts ut om Selma Lagerlöf och spänner över hela hennes liv. Till grund för arbetet ligger Elin Wagners hyllade biografi (1942, 1943) över Lagerlöf. Elin Wägner skymtar även som författarkollega i skildringen.

En hastig titt i den tjocka boken lockar både till läsning och bläddring för att titta på bilderna, som visar en Selma Lagerlöf som vi inte sett henne förut.

Generöst erbjudande:

Bokförlaget Max Ström erbjuder medlemmar i Elin Wägner-sällskapet möjlighet att köpa boken till specialpriset 279 kr. Erbjudandet gäller t. o. m. den 5/9 via denna länk: <http://adlibris.com/selma>

Om krig, fred och kvinnor

Boken handlar om krig och fred, säkerhetspolitik och idéhistoria, om kvinnor med starka idéer och kungar med viss makt.

Ove Bring - professor emeritus i folkrätt – är författare till *Kvinnor och kungar: om krig och fred - fredsaktivism och kungamakt på Bernadotternas tid*. Boken med sin långa titel har sin upprinnelse i två seminarier: det ena om svensk fredspolitik efter 1814 och det andra om firandet av hundraårsminnet av den svenska fredsrörelsen 2015. Det är inte enbart de aktiva svenska kvinnorna som lyfts fram utan även Mary Wollstonecraft, Madame de Staël samt Bertha von Suttner, som arbetade aktivt för att hindra första världskrigets utbrott. Hon var god vän med Alfred Nobel, som med henne diskuterade utformningen av sitt testamente. 1905 – några år efter Nobels död - fick hon fredspriset.

En av de svenska kvinnorna, som blir mer ingående behandlad i boken, är Fredrika Bremer, som genom sitt omfattande resande hade nära information och kunskaper om konflikter inte bara i Europa utan även i Amerika. Hon lär ha träffat den unge Oscar I och uttryckt förhoppningar om att han skulle bli en man för fredens värv. Det blev inte så helt och hållet men Bring ser kungens engagemang för Skandinavismen som något positivt.

Några av de andra kvinnorna som nämns hade inte uttalade nära kontakter med de kungliga men genom att de umgicks i politiskt ledande kretsar och även själva var aktiva som skribenter kan de räknas till gruppen tongivande feminister. Bland dessa nämns Ellen Key, som var den första kvinnan som offentligt krävde

kvinnlig rösträtt. I detta blev Elin Wägner en viktig sympatisör och förespråkare. Det anses att förekomsten av en aktiv kvinnorörelse bidrog till att unionsupplösningen mellan Sverige och Norge kunde genomföras på ett fredligt sätt.

I kapitlet "Elin Wägner, Marika Stiernstedt och första världskriget" ligger fokus i huvudsak på 1910-talet då den internationella rörelsen för kvinnlig rösträtt växte fram. Elin Wägner var engagerad i arbetet med att aktivera kvinnor i Europa att förhindra ett krigsutbrott strax före första världskriget och hörde till gruppen på 19 nordiska deltagare som reste till Haagmötet den 24 april 1915.

Marika Stiernstedt lyfts fram både som engagerad föredragshållare och som författare av upplysningsbroschyrer. Hon kände starkt för Polens folk och uppmärksammade folkmordet i Armenien. 1917 deltog hon tillsammans med Hjalmar Branting i ett opinionsmöte för armenierna och skrev en broschyr om deras fruktansvärda situation. Marika Stiernstedt blev en röst att räkna med i debatten.

I bokens efterord gör Ove Bring en sammanfattning av kvinnorörelsens betydelse för den långa freden i Sverige. / Margit Forsström

Lästips:

Samira Motazed, stipendiat på Lilla Björka 2017, skriver om hur hon blev mottagen av myndigheterna när hon kom till Sverige som flykting. *En gång i veckan drömmer jag att jag är i Iran* är baserad på Samiras blogg, som bokförlaget Glänta givit ut i bokform. /mes

En bok om bin – kan det vara av intresse? *Binas historia* av norska *Maja Lunde* är en oavbrutet fångslände historia – eller rättare sagt tre historier från 1800-tal, nutid och framtid – med utgångspunkt i bidöden. En dystopi med kanske en strimma hopp i slutet? /mes

Vinnare

Det kan löna sig att betala medlemsavgiften tidigt! Vi skickar *Fru Hillevis dagbok* till de lyckliga vinnarna i dragningen av tidigt inbetalda medlemsavgifter: Inger Alström UPPSALA, Agneta Myrestam VÄXJÖ samt Tomas Persson STOCKHOLM.

Välkommen med bidrag till nästa Bergsluft före den 1 december 2018.

Elin Wägner-sällskapet, www.elinwagner.se

Årsavgift: 150 kr / Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 727 7440, amwillebrand@hotmail.com